

МЕТОДИ ОЦІНКИ ВПЛИВУ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ

METHODS OF ASSESSMENT OF THE EFFECT OF MACROECONOMIC FACTORS ON THE ACTIVITY OF ENTERPRISES

У статті розглянуто проблему оцінки впливу макроекономічних факторів на виробничу діяльність та фінансовий стан підприємства. Виділено основні макроекономічні фактори, які найбільше впливають на діяльність підприємства. Проведено групування цих факторів. Проаналізовано основні методи оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на підприємство, а також запропоновано порядок проведення дослідження впливу макроекономічних факторів на підприємство.

Ключові слова: зовнішнє середовище, вплив, підприємство, макроекономічний фактор, метод оцінки.

В статье рассмотрена проблема оценки влияния макроэкономических факторов на производственную деятельность и финансовое состояние предприятия. Выделены основные макроэкономические факторы, которые оказывают наибольшее влияние на деятельность предприятия. Проведена группировка этих факторов. Проанализи-

рованы основные методы оценки влияния факторов внешней среды на предприятие, а также предложен порядок проведения исследования влияния макроэкономических факторов на предприятие.

Ключевые слова: внешняя среда, влияние, предприятие, макроэкономический фактор, метод оценки.

The article considers the problem of assessing the influence of macroeconomic factors on the production activity and financial condition of the enterprise. The main macroeconomic factors that have the greatest impact on the activities of the enterprise are identified. A grouping of these factors has been carried out. The main methods for assessing the impact of the external environment on the enterprise and propose procedure for conducting studies on the impact of macroeconomic factors on the enterprise are analyzed.
Key words: external environment, influence, enterprise, macroeconomic factor, estimation method.

УДК 005.936.3:658.15:330.101.541.025-047.44

Петков О.І.

магістр

Одеська національна академія харчових технологій

Постановка проблеми. Сьогодні, коли зовнішнє середовище є дуже мінливим, не тільки в Україні, але й у всьому світі проблема оцінки впливу макроекономічних факторів на підприємство є дуже актуальною.

Правильно проведений аналіз впливу макросередовища на діяльність підприємства та оцінка перспективного впливу можуть зекономити підприємству багато коштів або навіть зробити його ще успішнішим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на підприємство в різні часи займалися багато вчених, таких як А. Міщенко, О. Полінкевич, О. Березін, М. Мескон, Н. Мехеда, Е. Портер.

Проводячи наукові дослідження з оцінювання впливу зовнішнього середовища на підприємство в різні часи, відомі вчені запропонували різні методи оцінки.

Так, відомі науковці М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі вважають, що для найбільш точної оцінки впливу усі зовнішні фактори необхідно розглядати як окремі складові [8]. Таким чином, вони виділили фактори прямої дії, які мають безпосередній вплив на діяльність підприємства, та фактори непрямой дії як такі, що здійснюють вплив лише через певні ринкові та державні механізми, виникають в результаті взаємовідносин між суб'єктами господарювань. Щодо конкретних методів оцінки, то такі вчені, як Е. Портер, С. Скотт, у своїх працях визначили основні показники, які відомі як інноваційний індекс Портера [10], інноваційний індекс штату Массачусетс [9].

Проте в їхніх працях не висвітлювались підходи до оцінки впливу факторів зовнішнього середовища підприємств у новій економіці, коли суспільство, виробництво, а разом з ними й економіка розвиваються, змінюються, а для кожного нового підприємства потрібні якісь нові підходи до оцінки впливу зовнішнього середовища, адже на кожен суб'єкт господарювання діють різні макроекономічні фактори залежно від виду діяльності.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у визначенні основних макроекономічних факторів, які впливають на діяльність підприємства, та розкритті основних методів оцінки цього впливу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки кожне окреме підприємство – це незалежний товаровиробник, тобто керівництво підприємства має право на будь-які рішення, не виходячи за межі чинного законодавства. Однак підприємство постійно знаходиться під впливом макроекономічних факторів, воно несе відповідальність перед державою, споживачем свого товару. Задоволення потреб покупця є сутністю ринкової системи економіки. Але більшість сучасних фірм на рівні із задоволенням потреб споживача ставить за мету отримати максимальний прибуток, одержання якого потребує вміння оцінити та використати вплив будь-якого макроекономічного фактору на свою користь.

У зв'язку зі світовою фінансовою кризою 2008 року та внутрішньою українською кризою, яка почалась у 2014 році, дуже актуальною є про-

блема визначення та оцінки впливу різних макроекономічних факторів на підприємство.

Зовнішнє середовище – це середовище непрямого впливу або фактор, що підприємство не може контролювати. Зовнішнє середовище діє не на одне окреме підприємство, а на всі одразу [1, с. 68].

Наведемо перелік макроекономічних факторів [2].

1) Економічна ситуація в країні, що визначається рівнем зайнятості населення, рівнем інфляції, ставкою кредитування бізнесу, рівнем економічного розвитку окремих регіонів країни тощо. Кожен з цих складових наведеного фактору може бути або можливістю, або загрозою для підприємства.

2) Стан інвестиційного ринку – це привабливість держави та секторів економіки для інвесторів. Цей фактор у сучасній Україні є дуже вагомим, адже в нашій країні не так багато людей, які мають достатньо власних коштів для інвестування в розвиток своїх підприємств. Тому для того, щоб встигати за темпами світового технічного розвитку та задовольняти попит, який постійно змінюється, потрібно залучати інвестиції. Для цього потрібний сприятливий інвестиційний клімат у країні.

3) Законодавча та податкова база – затвердження урядом різноманітних пільг або мит, які спрямовані на розвиток або стримування підприємництва. Також поширене лобювання інтересів окремих крупних підприємств або їх об'єднань у державних органах, що також має суттєвий вплив на все підприємництво загалом.

4) Політична ситуація в державі – державний устрій, політика розвитку країни, як зовнішня, так і внутрішня. Від устрою політичної системи зале-

жить її вплив на ділову активність підприємництва. З урахуванням того, що кожний новий уряд у нашій країні застосовує свою політику розвитку держави, фактор політичної ситуації є одним з найбільш впливових та непередбачуваних.

5) Технологічний прогрес. З одного боку, цей фактор є внутрішнім, адже підприємство само вирішує, чи оновлювати йому свою технологію та виробництво. Але якщо держава розвинена, відкрита та сприяє розвитку технологій, то підприємство має оновлюватись, щоб бути конкурентоспроможним. З іншого боку, якщо країна закрита до новацій, підприємствам буде набагато дорожче оновлюватись, тому їм дуже часто у такій ситуації немає сенсу вкладати величезні кошти в оновлення підприємства.

6) Соціально-демографічна ситуація, що впливає на формування стилю життя, попиту та має великий вплив майже на всі організації. Основними соціокультурними факторами, які впливають більш за все на організації, є природний рух населення, міграція, освітні стандарти, звички покупця тощо.

Також макроекономічні фактори можна віднести до сприятливих чи несприятливих для роботи підприємства (табл. 1).

У табл. 1 приведено групування на сприятливі та несприятливі фактори, яке підходить для більшості підприємств, але на практиці для деяких суб'єктів господарювання негативні фактори можуть приносити прибуток. Наприклад, інфляція здебільшого визначається як економічна загроза, але деякі підприємства (переважно невиробничої сфери) можуть перетворити цей фактор на сприятливу для себе можливість.

Таблиця 1

Сприятливі та несприятливі для підприємства макроекономічні фактори

Група факторів	Сприятливі фактори	Несприятливі фактори
Економічні	– Стейкий розвиток економіки; – стабільне функціонування; фінансової системи країни; – сприятливий інвестиційний клімат; – стабільний курс валют.	– Зростання інфляції; – зниження інвестиційної привабливості; – відтік капіталу за кордон; – економічна криза в країні.
Політично-законодавчі	– податкові пільги; – стабільна політична обстановка; – постійний політичний курс розвитку країни.	– Посилення податкового тягара для підприємств; – часті зміни уряду та законодавства.
Науково-технічний прогрес	– Розвиток технологій.	– Залежність від інновацій; – технологічні прориви за кордоном зменшують конкурентоспроможність національних підприємств.
Природні фактори	– Ринок екологічно чистих товарів.	– Недостатність сировини в державі; – через погіршення стану навколишнього середовища сировина для харчових продуктів стає менш якісною, а іноді і небезпечною.
Соціально-демографічні	– Зростаючий споживчий попит; – підвищення рівня освіченості населення та підвищення професіоналізму працівників.	– Скорочення попиту на продукцію; – зменшення народжуваності.

Ризик завдання шкоди підприємству від впливу макроекономічного фактору залежить від того, наскільки ефективним є управління підприємством. Першочерговими завданнями менеджменту підприємства є скрупульозне дослідження впливу макроекономічних факторів на діяльність об'єкта керівництва, своєчасне визначення найважливіших факторів та оптимізація їх впливу на підприємство [3].

У світовій практиці найпоширенішими є такі чотири методи оцінювання впливу макроекономічних факторів на діяльність підприємства, як SWOT-аналіз, PEST-аналіз, метод 5X5 та метод «Перелік з 4-х питань».

1) Сутність методу «Перелік з 4-х питань» полягає в тому, що до кожного вибраного макроекономічного фактору, який, на думку керівника підприємства, буде мати найбільш вплив, ставляться 4 питання:

- негативно або позитивно цей фактор впливає на підприємство;
- чи можливе посилення дії цього фактору, чи можна відслідкувати тенденцію його впливу;
- на скільки сильно впливає вибраний фактор на підприємство;
- коли дія цього фактору послабиться (у найближчий час або через деякий час) [4, с. 49].

2) Метод «5x5» був розроблений у 1984 році А.Х. Месконом [5, с. 338].

Він базується на п'яти питаннях про п'ять факторів макроекономічного середовища:

- назвіть п'ять факторів макросередовища, інформацією про які ви володієте;
- назвіть п'ять найнебезпечніших макроекономічних факторів для вибраного підприємства;
- які п'ять факторів із конкурентних планів вам відомі;
- виберіть п'ять найважливіших факторів для досягнення поставлених цілей;
- виберіть п'ять зовнішніх просторів, які, змінюючись, можуть бути позитивними.

3) Метод SWOT-аналізу. Під час зміни макроекономічного середовища перед підприємством відкриваються нові перспективи або загрози. Тому керівництво підприємства має передбачити усі можливості та загрози перед керованим об'єктом за наявних слабких та сильних сторін. Оцінка можливостей та загроз повинна проводитись задля прийняття стратегії оптимізації можливого впливу макроекономічних факторів на діяльність підприємства.

Для досягнення цієї мети проводиться SWOT-аналіз. SWOT – це абревіатура чотирьох англійських слів: S (Strengths) – сильні сторони, W (Weaknesses) – слабкі сторони, O (Opportunities) – можливості, T (Threats) – загрози. Метод SWOT-аналізу допомагає встановити зв'язок між зовнішніми можливостями і загрозами та сильними і слабкими сторонами підприємства. Проведення такого аналізу допомагає керівнику підприємства

вибрати таку стратегію, яка б найкраще поєднувала зовнішню ситуацію з можливостями підприємства. Щоб провести цей аналіз, потрібно заповнити таблицю, яка складається з чотирьох частин.

Аналіз проводиться у два етапи. Спочатку заповнюється частина таблиці з назвою «Можливості», потім – «Загрози». На другому етапі перш за все треба заповнити частину «Сильні сторони», потім – «Слабкі сторони» [6].

4) Сутність PEST-аналізу полягає у виявленні та оцінці впливу факторів макросередовища на результати поточної та майбутньої діяльності підприємства.

PEST – це абревіатура чотирьох англійських слів: P (Political/legal) – політико-правові, E (Economic) – економічні, S (Sociocultural) – соціокультурні, T (Technological forces) – технологічні фактори.

PEST-аналіз здійснюється для відстеження змін макросередовища за чотирма напрямками та виявлення тенденцій, які не можуть бути під контролем підприємства, але які впливають на прийняття стратегічних рішень.

PEST-аналіз здійснюється за такими етапами:

- вибираються макроекономічні фактори, що мають великий вплив на підприємство;
- присвоюється кожному фактору вага від 1 (найважливіший фактор, серйозні наслідки) до 0 (незначний фактор); сума значень ваг всіх факторів повинна дорівнювати одиниці;
- оцінюється ступень впливу кожного фактору на стратегію підприємства за п'ятибальною шкалою (чим вище оцінка, тим більше вплив);
- розраховуються зважені оцінки шляхом множення ваги фактору на оцінку його впливу, складається зважена оцінка для підприємства.

Кінцева цифра вказує на готовність підприємства реагувати на оцінювані макроекономічні фактори [7, с. 30–32].

Зовнішні економічні фактори потрібно постійно оцінювати, тому що економічна ситуація в державі та за її кордонами впливає на діяльність та ефективність підприємства не тільки у фінансовій, але й у виробничій площинах.

Важливо не тільки знати поточний стан факторів макросередовища, але й вміти прогнозувати їх тенденції, щоб розуміти те, як зміна тих чи інших факторів може загрожувати підприємству, а також спланувати стратегію боротьби з цими змінами.

Кожний фактор впливає на діяльність підприємства, тому кожна фірма має обмежувати негативну дію цих факторів та повною мірою користатися сприятливими можливостями.

Висновки з проведеного дослідження. В реаліях сучасної України існує деяка невизначеність, яка ґрунтується на нестабільності економічно-політичної обстановці та швидкій зміні подій. У зв'язку з цим промислові підприємства повинні регулярно

аналізувати вплив макроекономічного середовища, прагнути до зменшення негативного впливу та використання можливостей від таких змін. Щоб зробити такий аналіз, кожне підприємство залежно від особливостей своєї роботи має розробити механізм оцінки негативного та позитивного впливу макроекономічних показників на підприємство.

З оглядом на вищевикладену інформацію можна визначити основні кроки для оцінки впливу макроекономічних факторів на діяльність підприємства.

Почати треба зі збору всієї можливої інформації щодо макросередовища. Цю інформацію можна почерпнути з багатьох джерел (наприклад, соціальні опитування, звіти консалтингових фірм, інтернет-ресурси, статистична звітність).

Далі уся зібрана інформація систематизується, вибираються найбільш значимі макроекономічні фактори з огляду на специфіку діяльності підприємства.

Наступним кроком є аналіз відібраних факторів щодо негативного чи позитивного впливу; групування їх у порядку зростання впливу на організацію.

На передостанньому етапі потрібно розробити та затвердити стратегію поведінки підприємства за змін вибраних макроекономічних показників.

Завершальним етапом є початок реалізації розробленої програми дій.

Негативний вплив зовнішнього середовища загрожує діяльності будь-якого підприємства. Для того щоб мінімізувати цей вплив та стабілізувати діяльність на підприємстві, потрібно провести аналіз впливу макросередовища, оцінити ступінь його впливу та розробити стратегію діяльності підприємства у конкретній ситуації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шершньова З., Оборська С. Стратегічне управління. Київ: КНЕУ, 2004. 699 с.
2. Дулепова В. Управленческая экономика. 2015. URL: <https://studopedia.org/14-58322.html>.
3. Мехеда Н., Савченко А. Вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2014/Economics/10_170149.doc.htm.
4. Березін О., Безпарточний М. Стратегія підприємства: навч. пос. Київ: Ліра-К, 2010. 224 с.
5. Полінкевич О., Нижник В. Методи оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на бізнес-

процеси промислових підприємств. 2012. URL: [http://nbuv.gov.ua/econem_2012_9\(2\)_49%20\(2\).pdf](http://nbuv.gov.ua/econem_2012_9(2)_49%20(2).pdf).

6. Міщенко А. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2004. 336 с.
7. Большенко С., Горелов Д. Стратегія підприємства. Харків: Вид-во ХНАДУ. 2010. 133 с.
8. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента / пер. с англ. Москва: Дело, 1992. 702 с.
9. Scott S., Porter M. The New Challenge to America's Prosperity Findings from the Innovation Index. Washington DC Council on Competitiveness, 1999.
10. Scott S., Porter M. National Innovative Capacity. Washington DC Council on Competitiveness, 2002.

REFERENCES:

1. Shershnyova Z., Oborska S. (2004) [Strategic management]. Kyiv: KNEU (in Ukrainian).
2. Dulepova V. (2015) Upravlencheskaia ekonomyka [Managerial Economics] Krasnoyarsk: SFU (in Russian).
3. Mekheda N., Savchenko A. (2014) Vplyv zovnishnoho seredovyschcha na diialnist pidpriemstva [Influence of the environment on the activity of the enterprise]. Cherkasy: The Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy.
4. Berezin O., Bezpartochnyj M. (2010) Stratehiia pidpriemstva: Navch. pos. [Enterprise strategy. Tutorial]. Kyiv: Lira-K (in Ukrainian).
5. Polinkevych M., Nyzhnyk V. (2012) Metody otsinky vplyvu faktoriv zovnishnoho seredovyschcha na biznesprotsesy promyslovykh pidpriemstv [Methods of estimation of influence of environmental factors on business processes of industrial enterprises]. Economic sciences. Series: Economics and Management, vol. 9, no. 2, pp. 334–345.
6. Mishchenko A. (2004) Stratehichne upravlinnia [Strategic management]. Kyiv: CUL (in Ukrainian).
7. Bolshenko S., Horielov D. (2010) Stratehiia pidpriemstva [Enterprise strategy]. Kharkiv: KHADI (in Ukrainian).
8. Meskon M., Albert M., Khedoury F. (1992) Osnovy menedzhmenta / per. s anhl. [Fundamentals of management] (in Russian).
9. Scott S., Porter M. (1999) The New Challenge to America's Prosperity Findings from the Innovation Index. Washington DC Council on Competitiveness.
10. Scott S. (2002) National Innovative Capacity. Washington DC Council on Competitiveness.

METHODS OF ASSESSMENT OF THE EFFECT OF MACROECONOMIC FACTORS ON THE ACTIVITY OF ENTERPRISES

In modern conditions, it is important correctly made the analyze the impact of the macro environment on the company's activity and evaluate the long-term impact, because it can not only save a lot of money, for the company, but even make it even more successful.

In the conditions of volatility of the macro environment of the enterprise, not only in Ukraine, but also world-wide, the problem of assessing the impact of macroeconomic factors on the enterprise is very relevant.

In our time distinguish six main macroeconomic factors: the economic situation in the country, the state of the investment market, the legislative and tax base, the political situation in the state, technological progress, social and demographic situation in the country.

All macroeconomic factors can be separated to favorable or unfavorable for the enterprise.

In the world practice, the following four methods for evaluating the impact of macroeconomic factors on enterprise activities are the most common: SWOT-analysis, PEST-analysis, 5X5 method and the "List of 4 questions" method.

External economic factors need to be constantly evaluated, as the economic situation in the state and beyond its borders affects the activity and efficiency of the enterprise, not only in the financial, but also in the production plane.

The risk of harming an enterprise from the macroeconomic impact depends on how effective the enterprise management is.

In the realities of modern Ukraine, there is some uncertainty, which is based on the instability of the economic and political environment and the rapid change of events. Therefore, industrial enterprises should regularly analyze the impact of the macroeconomic environment; seek to reduce the negative impact and use opportunities from such changes.

Based on the analysis conducted in the article, the main steps were defined to assess the impact of macroeconomic factors on the activities of the enterprise. First of all, the head of the enterprise need to gather and analyze all possible information about external factors that affect the company. Next step is to develop the best strategy taking into account the chosen factors and at the last stage this strategy is being implemented.